

อายุความเชิงลงโทษ¹

จิตติวรรณ จงจิตติขยสุขกิจ²

จากการศึกษาปัญหากฎหมายอายุความเชิงลงโทษ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติ แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญา โดยศึกษาการกำหนดอายุความ กรณีผู้ต้องหาหลบหนีก่อนฟ้องคดีในคดีที่มีอัตราโทษสูง จำเลยหลบหนีระหว่างการพิจารณาคดี และผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีออกนอกราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 และ มาตรา 98 จนทำให้คดีขาดอายุความ ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจหลักเกณฑ์ในการกำหนดอายุความในคดีอาญา ซึ่งได้ยึดอัตราโทษที่ระบุไว้ในกฎหมายเป็นหลักในการคำนวณอายุความ อย่างไรก็ตามแนวคิดในเรื่องอายุความในคดีอาญามีข้ออยู่สองระบบ คือ แนวคิดในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Common Law) และแนวคิดของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Civil Law) ซึ่งกฎหมายทั้งสองระบบนี้มีแนวความคิดที่แตกต่างกัน โดยประเทศที่ใช้ระบบ Common Law จะใช้หลัก “Nullum tempus occruit regi” หรือ “อายุความไม่ใช้กับกษัตริย์” (time does not run against the king) เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาแล้ว สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้เสมอไม่ว่าเวลาจะผ่านไปยาวนานเท่าใด ส่วนประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law ใช้หลักเรื่อง “กฎหมายแห่งการลืม” (la loi de l’oubli) คือ การที่ผู้ต้องหาหลบหนีจนพ้นกำหนดเวลาข้อมเป็นการทรมานผู้กระทำความผิดถือเป็นการลงโทษอยู่แล้ว เมื่อเวลาผ่านไปไม่มีใครที่จดจำเหตุการณ์นั้นอีกต่อไป จึงไม่ควรที่จะลงโทษผู้นั้นอีก แต่อย่างไรก็ตามทั้งประเทศที่ใช้ระบบ Common Law และประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law ต่างก็ตระหนักถึงความสำคัญในการกระทำความผิดที่มีอัตราโทษร้ายแรง ส่งผลกระทบต่อมนุษยชาติหรือการกระทำที่เป็นการแสดงเจตนาที่จะหลบเลี่ยงกระบวนการยุติธรรม โดยการหลบหนีเพื่อให้คดีขาดอายุความ เป็นคดีที่ไม่มีกำหนดอายุความ หรือกำหนดให้หยุดนับอายุความ หรือกำหนดให้อายุความยาวนานขึ้นในกรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม เหล่านี้ล้วนเป็นข้อยกเว้นหลัก “อายุความไม่ใช้กับกษัตริย์” (time does not run against the king) และหลัก “กฎหมายแห่งการลืม” (la loi de l’oubli)

จากการศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญา เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในกรณีผู้ต้องหาหลบหนีก่อน

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง อายุความเชิงลงโทษ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ปภาศรี บัวสวรรค์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ประโมทย์ จารุณิล และรองศาสตราจารย์ ดร.ปวีตร เลิศธรรมเทวี

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ฟ้องคดีในคดีที่มีอัตราโทษสูง จำเลยหลบหนีระหว่างการพิจารณาคดี และผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีออกนอกราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 และ มาตรา 98 มีประเด็นปัญหา ดังนี้

ปัญหาประการแรก คือ ปัญหาการกำหนดอายุความกรณีผู้ต้องหาหลบหนีก่อนฟ้องคดีในคดีที่มีอัตราโทษสูง จะเห็นว่าเมื่อเกิดการกระทำความผิดในคดีที่มีอัตราโทษสูง ผู้กระทำความผิดอาจหลบหนีตั้งแต่เริ่มกระทำความผิด หรือหลบหนีไปในชั้นพนักงานสอบสวน โดยการขอประกันตัว บางกรณีผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีอิทธิพล มีฐานะทางการเงิน ฐานะทางสังคม ก็อาจใช้ช่องทางต่างๆ ในการหลบหนีเพื่อรอให้พ้นกำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 (1) และ (2) เมื่อพ้นกำหนดอายุความ รัฐไม่สามารถที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดได้ เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 120 บัญญัติห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีโดยไม่ได้สอบสวนในความผิดนั้นก่อน เมื่อไม่มีการสอบสวนความผิดที่กระทำ พนักงานอัยการไม่สามารถที่จะฟ้องคดีต่อศาลได้เลย อีกทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39 ได้กำหนดให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับสิ้นไปเมื่อ “คดีขาดอายุความ” ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 เมื่อรัฐไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ทันภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ผู้กระทำความผิดอาจไม่ได้สำนึกในการกระทำของตัวเองเพราะยังไม่ได้ถูกตัดสินและถูกลงโทษ การเคร่งครัดในหลัก “กฎหมายการลี้ม” ทำให้ผู้กระทำความผิดใช้ประโยชน์ในเรื่องอายุความจึงเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง แต่ควรให้บทบัญญัติเรื่องอายุความเป็นบทลงโทษผู้กระทำความผิดที่หลบหนีเป็นเรื่องที่ถูกต้องและยุติธรรมสำหรับผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำ

ปัญหาประการที่สอง คือ ปัญหาจำเลยหลบหนีระหว่างการพิจารณาคดี การหลบหนีกระบวนพิจารณานี้เกิดขึ้นเมื่อได้ฟ้องคดีต่อศาลแล้วจำเลยหลบหนีไปในระหว่างพิจารณาคดี เช่น การที่จำเลยขอประกันตัวชั่วคราวโดยมีหลักประกันหรือไม่มีหลักประกัน หรือจำเลยสาบานตัวต่อศาลว่าจะมาศาลตามกำหนดนัด แต่เมื่อถึงวันนัดพิจารณาคดีจำเลยกลับไม่มาศาล ถือว่าจำเลยมีเจตนาและมีพฤติการณ์หลบหนีโดยอาศัยประโยชน์และช่องว่างของกฎหมาย มีผลกระทบต่อกระบวนการวิธีพิจารณาความ เพราะการที่ศาลจะพิจารณาคดีได้นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 กำหนดให้ต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เมื่อจำเลยหลบหนีไปในระหว่างพิจารณาคดี ศาลก็ไม่สามารถพิจารณาคดีต่อไปได้ และศาลจะมีคำสั่งให้งดการพิจารณาคดี เพื่อจับตัวจำเลยมาศาล ในกรณีดังกล่าวนี้อายุความจะไม่หยุดนับแต่จะเดินต่อไปเรื่อย ๆ นับแต่วันที่ศาลสั่งงดการพิจารณาคดี หากไม่สามารถนำตัวจำเลยมาศาลจนครบกำหนดอายุความแล้ว ศาลจะดำเนินคดีต่อไปไม่ได้เพราะคดีขาดอายุความเสียแล้ว ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 วรรคสอง ผู้เสียหายก็จะไม่ได้รับความยุติธรรมเพราะจำเลยยังไม่ได้รับโทษ ควรมีการแก้ไขกฎหมายเพื่อไม่ให้จำเลยใช้ประโยชน์จากอายุความเป็นเครื่องมือในการหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม

ปัญหาประการที่สาม คือ ปัญหาผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีออกนอกราชอาณาจักร ในการกระทำความผิดบางข้อหา นั้นแม้จะมีอัตราโทษไม่สูงแต่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก เช่น การหนีโกงประชาชน หรือในคดีที่มีอัตราโทษสูง แต่ผู้กระทำความผิดมีฐานะทางการเงินและฐานะทางสังคมที่ดี ย่อมเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการหลบหนีออกนอกราชอาณาจักร การหลบหนีออกนอกราชอาณาจักรไม่ว่าจะเป็นกรณีหลบหนีก่อนที่จะฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาลหรือระหว่างการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 หรือหลบหนีไปภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 การจะนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยกลับมายังประเทศไทยเพื่อพิจารณาพิพากษาลงโทษเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เช่น ประเทศไทยไม่มีสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนกับประเทศที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี แม้มีสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดน แต่ก็อาจจะไม่ได้รับความร่วมมือด้วยเหตุผลด้านมนุษยธรรมในความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ประเทศผู้รับคำร้องขอจะไม่ส่งตัวบุคคลที่เข้ามาพึ่งอำนาจอธิปไตยของประเทศนั้นไปให้ประเทศผู้ร้องขอประหารชีวิต การที่ประเทศผู้ร้องขอจะเข้าไปจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยในเขตอำนาจอธิปไตยของประเทศอื่น ย่อมเป็นการล่วงละเมิดอำนาจอธิปไตยของประเทศนั้น และแม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนเป็นเครื่องมือในการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติมีความซับซ้อนยุ่งยากหลายขั้นตอน ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนาน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คดีขาดอายุความตามมาตรา 95 และ มาตรา 98 ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ต้องรับโทษเมื่อคดีขาดอายุความแล้ว ผู้ต้องหาหรือจำเลยก็สามารถเดินทางกลับประเทศโดยที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถที่จะดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อไปได้อีก

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับอายุความเชิงลงโทษ โดยศึกษาถึงปัญหาการกำหนดอายุความกรณีผู้ต้องหาหลบหนีก่อนฟ้องคดีในคดีที่มีอัตราโทษสูง จำเลยหลบหนีระหว่างการพิจารณาคดี และปัญหาผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีออกนอกราชอาณาจักร ทำให้คดีขาดอายุความ ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะปัญหาดังนี้

1. ปัญหาการกำหนดอายุความกรณีผู้ต้องหาหลบหนีก่อนฟ้องคดีในคดีที่มีอัตราโทษสูง

กฎหมายเดิม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ

(1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี

(2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี...”

ผู้ศึกษาขอเสนอแนะ โดยให้เพิ่มความในมาตรา 95 เป็นมาตรา 95 วรรคสาม “ในกรณี

ที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดดังที่ระบุไว้ในอนุมาตรา (1) และ (2) ต่อมาได้หลบหนีจากการจับกุมคุมขัง หลบหนีไปในระหว่างเจ้าพนักงานอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว หรือหลบหนีจากการสอบสวนของพนักงานสอบสวน กำหนดให้ไม่มีอายุความ”

2. ปัญหาจำเลยหลบหนีระหว่างการพิจารณาคดี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคท้าย

ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้เพิ่มเติมบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95/1 โดยบัญญัติว่า “ในกรณีที่พนักงานอัยการ ได้ยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลตามมาตรา 95 แล้ว ต่อมาได้หลบหนีไประหว่างพิจารณา ให้หยุดนับอายุความนับแต่วันที่ผู้ต้องหาหลบหนี เมื่อได้ตัวจำเลยมาศาลเมื่อใดจึงให้นับอายุความต่อไป”

3. ปัญหาผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีออกนอกราชอาณาจักร

ปัญหานี้ผู้ศึกษาขอแยกการแก้ไขปัญหาวออกเป็น 2 กรณี คือ ปัญหาผู้ต้องหาหลบหนีออกนอกราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 และปัญหาจำเลยหลบหนีออกนอกราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98

ผู้ศึกษาขอเสนอแนะ โดยให้เพิ่มเติมบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95/2 โดยบัญญัติว่า “บทบัญญัติที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 95 มิให้นำมาใช้บังคับกรณีผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาหลบหนีออกนอกราชอาณาจักร เมื่อผู้ต้องหาได้กลับเข้ามาภายในราชอาณาจักรเมื่อใดก็ให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่ผู้ต้องหาได้เข้ามาภายในราชอาณาจักร”

ปัญหาจำเลยหลบหนีออกนอกราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 ผู้ศึกษาขอเสนอแนะ โดยให้เพิ่มเติมบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา มาตรา มาตรา 98/1 ว่า “บทบัญญัติที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 98 มิให้นำมาใช้บังคับกรณีจำเลยหลบหนีออกนอกราชอาณาจักร เมื่อผู้ต้องหาได้กลับเข้ามาภายในราชอาณาจักรเมื่อใดก็ให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่ผู้ต้องหาได้เข้ามาภายในราชอาณาจักร”

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

เกียรติจักร วัจนะวัสดี, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 10, (สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง, 2551), หน้า 954-957.

ธานีศ เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2 เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา), หน้า 156.

วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, อาญาพิสดารเล่ม 1 ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี 2550, (กรุงเทพมหานคร : หจก.แสงจันทร์การพิมพ์, 2550), หน้า 229.

สราวัณย์ สุวรรณเสรี และ อาคม ศรียาภัย, ครบเครื่องเรื่องคดีอาญาทุจริต, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : หจก.แสงจันทร์การพิมพ์, 2562), หน้า 1.

วารสาร

ณัฐฐา วสันตสิงห์, “การส่งบุคคลข้ามแดนและมิติของกฎหมายระหว่างประเทศ”, วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (ปีที่ 38 ฉบับที่ 1 มีนาคม 2563)

ทัศนาศ พงศ์การณกิจ, “การส่งผู้ร้ายข้ามแดน”, วารสารมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, (ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มิถุนายน 2552 – พฤศจิกายน 2552), หน้า 11-12.

อาภัสรา เทพจำนงค์, “ข้อพิจารณาเกี่ยวกับอายุความในการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : กรณีผู้กระทำผิดหลบหนี Consideration for Criminal Case Prescription of Political Positions : Focusing on the Escape of Defender”, วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มิถุนายน 2560), หน้า 89.

อริยพร โพธิ์ใส, สารพันปัญหากฎหมาย, “หลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการส่งผู้ร้ายข้ามแดน”, วารสารจตุนิติ, (พฤศจิกายน – ธันวาคม 2552), หน้า 145.

วิทยานิพนธ์

กมลชนก ส่งศรี, ปัญหาอายุความในกฎหมายอาญา : ศึกษาการฟ้องคดีอาญาย้อนหลัง, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562), หน้า 11.

กิตติพัฒน์ ทิพย์สุวรรณ, มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2557), หน้า 9.

กัญญ์ณพัชญ์ ศรีวรรณ, การศึกษาคดีอาญาบางประเภทซึ่งไม่ควรกำหนดอายุความ, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558),
หน้า 27.

ธวัชชัย สุระคำแหง, อายุความในคดีอาญา : ศึกษาการนำอายุความสะกดหยุดอยู่มาใช้ในความผิดมูลฐานตาม
กฎหมายฟอกเงิน, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต, 2563), หน้า 13-14.

สุระทิน ชัยทองคำ, การหยุดนับอายุความ : ศึกษากรณีผู้กระทำความผิดหลบหนี Tolling and Interrupting
Limitation of in Criminal Law : Case study on fugitive offender, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2552), หน้า 17-18.

อภิรักษ์ ศรีศิริ, ปัญหาการส่งผู้ร้ายข้ามแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียน, (วิทยานิพนธ์
นิติศาสตร์ดุสิตบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2558), หน้า 21-22.

เอกสารอื่นๆ

พงษ์ธวัฒน์ บุญพิทักษ์, สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2560, สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, หน้า 1.

ตัณยูพงศ์ ลิ้มประเสริฐ สุธีราภรณ์ แสงจันทร์ศรี และ อนิสา มานะทน, “การลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา
Criminal Offenders’ Punishment”, ใน งานประชุมวิชาการระดับชาติ, วันที่ 26 เมษายน 2562, ณ
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต จังหวัดปทุมธานี, หน้า 1489.